

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет обліку та податкового менеджменту

Кафедра аудиту

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «Облік і аудит»

Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Форма навчання: дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

**на тему: «Особливості побудови системи обліку довгострокової дебіторської
заборгованості ДП «Енергоринок»»**

здобувача

Костенко Анни Сергіївни

Науковий керівник: к.е.н., доцент

Бугай Надія Олександрівна

**Робота допущена до захисту перед
екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор О.А. Петрик

Київ – 2024

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 48 сторінок, 8 таблиць, 2 рисунка, список використаних джерел з 39 найменувань та додатків.

«Особливості побудови системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок»»

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність підприємства в частині операцій з довгостроковою дебіторською заборгованістю.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти побудови системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок».

Мета дослідження. Дослідити сучасний стан побудови системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» та визначити напрямки її удосконалення.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- викласти організаційно-технологічні особливості діяльності ДП «Енергоринок», їх вплив на побудову системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості;
- охарактеризувати економічну сутність та класифікацію дебіторської заборгованості, її значення для діяльності підприємства;
- зазначити законодавчо-нормативне забезпечення обліку дебіторської заборгованості;
- розкрити облікову політику ДП «Енергоринок» щодо обліку довгострокової дебіторської заборгованості та її відповідність вимогам НП(С)БО;
- навести документування операцій щодо довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок»;
- описати синтетичний та аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок»;
- розкрити відображення інформації щодо довгострокової дебіторської заборгованості у фінансовій звітності ДП «Енергоринок»;

– обґрунтувати напрямки удосконалення системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок».

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. В кваліфікаційній бакалаврській роботі були досліджені історичні та сучасні підходи до розуміння дебіторської заборгованості як об'єкта обліку, а також було проведено аналіз її класифікації. Було розглянуто законодавче та нормативне регулювання обліку дебіторської заборгованості та розкрито політику обліку довгострокової дебіторської заборгованості базового підприємства відповідно до Національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Були подані приклади документації, що супроводжують операції з обліку довгострокової дебіторської заборгованості, з описом синтетичного та аналітичного обліку. Також було розкрито відображення інформації щодо довгострокової дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства, та було визначено напрямки удосконалення системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок».

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи: 2024. Рік захисту роботи: 2024.

Ключові слова: *довгострокова дебіторська заборгованість, покупці та, замовники, облік, реєстри, рахунки, фінансова звітність.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ДОВГОСТРОКОВОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ДП «ЕНЕРГОРИНОК».....	6
1.1 Організаційно-технологічні особливості діяльності ДП «Енергоринок», їх вплив на побудову системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості	6
1.2 Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості, її значення для діяльності підприємства.....	10
1.3 Законодавчо-нормативне забезпечення обліку дебіторської заборгованості	19
1.4 Облікова політика ДП «Енергоринок» щодо обліку довгострокової дебіторської заборгованості та її відповідність вимогам НП(С)БО	23
РОЗДІЛ 2 ПОБУДОВА СИСТЕМИ ОБЛІКУ ДОВГОСТРОКОВОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ДП «ЕНЕРГОРИНОК»: ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА УДОСКОНАЛЕННЯ	27
2.1 Документування операцій щодо довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок»	27
2.2. Синтетичний та аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок».	30
2.3. Відображення інформації щодо довгострокової дебіторської заборгованості у фінансовій звітності ДП «Енергоринок».	34
2.4. Напрямки удосконалення системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок».	38
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
ДОДАТКИ.....	49

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність даної кваліфікаційної бакалаврської роботи про облік довгострокової дебіторської заборгованості в ДП "Енергоринок" очевидна через значущі трансформації в українській енергетичній галузі та постійну необхідність вдосконалення управління фінансовими ресурсами. Зокрема, в контексті енергетичного сектору, де дебіторська заборгованість є невід'ємною частиною бізнес-процесів, розробка ефективної системи обліку дозволить оптимізувати фінансові потоки та забезпечити стабільність підприємства. Ураховуючи особливості українського енергетичного ринку та його регулювання, ця робота стане важливим внеском у розвиток національного енергетичного сектору, сприяючи підвищенню його конкурентоспроможності та ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та наукові публікації звертали увагу на економічну значущість, облік дебіторської заборгованості, що було детально проаналізовано в роботах наступних вчених: Ф. Ф.Бутинець, С. Ф. Голов, Л. Л. Горецька, А. М. Должанський, З. В. Задорожний, С. Ф. Костюченко, Я. Д. Крупка, М. С. Пушкар, Н. В. Чабанова та ін. Подальшого дослідження потребує вартісне вираження дебіторської заборгованості в умовах інфляційної економіки, правильне відображення їх в податковій та фінансовій звітності тощо.

Мета і завдання дослідження. Дослідити сучасний стан побудови системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» та визначити напрямки її удосконалення.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- викласти організаційно-технологічні особливості діяльності ДП «Енергоринок», їх вплив на побудову системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості;

- охарактеризувати економічну сутність та класифікацію дебіторської заборгованості, її значення для діяльності підприємства;
- зазначити законодавчо-нормативне забезпечення обліку дебіторської заборгованості;
- розкрити облікову політику ДП «Енергоринок» щодо обліку довгострокової дебіторської заборгованості та її відповідність вимогам НП(С)БО;
- навести документування операцій щодо довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок»;
- описати синтетичний та аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок»;
- розкрити відображення інформації щодо довгострокової дебіторської заборгованості у фінансовій звітності ДП «Енергоринок»;
- обґрунтувати напрямки удосконалення системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок».

Об'єкт дослідження. Фінансово-господарська діяльність підприємства в частині операцій з довгостроковою дебіторською заборгованістю.

Предмет дослідження. Теоретичні та практичні аспекти побудови системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок».

Методи дослідження. Для досягнення мети роботи були застосовані наступні наукові методи: метод абстракції та логіки при вивченні дебіторської заборгованості і їхній класифікації; методи спостереження, порівняння та систематизації для вивчення системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості на підприємстві та для розгляду законодавчих актів; методи асоціативного мислення та аналогій для вивчення методів синтетичного та аналітичного обліку довгострокової дебіторської заборгованості; методи індукції, дедукції, синтезу, аналізу для виявлення головних тенденцій в обліку довгострокової дебіторської заборгованості; методи статистичної класифікації, графічного представлення та узагальнення для аналізу подання довгострокової дебіторської заборгованості у фінансовій звітності ДП «Енергоринок».

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. У рамках цієї роботи були досліджені історичні та сучасні підходи до розуміння дебіторської заборгованості як об'єкта обліку, а також було проведено аналіз її класифікації. Було розглянуто законодавче та нормативне регулювання обліку дебіторської заборгованості та розкрито політику обліку довгострокової дебіторської заборгованості базового підприємства відповідно до Національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Були подані приклади документації, що супроводжують операції з обліку довгострокової дебіторської заборгованості, з описом синтетичного та аналітичного обліку. Також було розкрито відображення інформації щодо довгострокової дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства, та було визначено напрямки удосконалення системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок». Отримані результати можуть слугувати основою для поліпшення системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок».

Інформаційну базу дослідження складають закони та нормативно-правові акти України, що регулюють ведення бухгалтерського обліку та порядок формування фінансової звітності, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали конференцій, підручники та навчальні посібники з обліку, а також обліково-аналітична інформація ДП «Енергоринок».

Структура роботи. Робота складається з вступної частини, двох основних розділів, підсумків, списку використаної літератури та додатків

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ДОВГОСТРОКОВОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ДП «ЕНЕРГОРИНОК»

1.1 Організаційно-технологічні особливості діяльності ДП «Енергоринок», їх вплив на побудову системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості

Державне підприємство "Енергоринок" є ключовим ланцюжком в енергетичній системі країни, відповідаючи за забезпечення стабільності та ефективності виробництва, транспортування та розподілу електроенергії. Його роль полягає у координації між виробниками, постачальниками та споживачами енергії, забезпечуючи економічну та технічну оптимальність функціонування електроенергетичної системи країни.

Організаційно-технологічні особливості діяльності ДП "Енергоринок" визначаються комплексністю процесів, які він здійснює. Підприємство відповідає за формування цінової політики на ринку електроенергії, організацію аукціонів та торгівлі електроенергією, контроль за виконанням договорів між учасниками ринку, а також за розрахунками між ними.

Існують такі особливості діяльності, як:

1. Комплексність операцій: ДП "Енергоринок" провадить ряд різноманітних операцій, включаючи формування цін, ведення торгівлі, контроль за платежами тощо. Це створює складну систему фінансових відносин, яка потребує детального обліку та контролю.

2. Великий обсяг операцій: щоденно ДП "Енергоринок" проводить тисячі операцій з різними учасниками ринку. Великий обсяг операцій ускладнює процес обліку та контролю фінансових потоків.

3. Сезонність та варіабельність попиту: попит на електроенергію може коливатися в залежності від сезону, погодних умов, економічних та політичних факторів. Це може призводити до нестабільності в розрахунках між учасниками ринку та формуванні довгострокової дебіторської заборгованості.

4. Необхідність узгодження з багатьма сторонами: діяльність ДП "Енергоринок" потребує постійної взаємодії з виробниками, постачальниками, регулюючими органами та іншими учасниками ринку.

Ці особливості вимагають відповідного підходу до побудови системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості. Розробка такої системи повинна враховувати усі аспекти діяльності ДП "Енергоринок", забезпечуючи ефективний контроль за фінансовими потоками та мінімізацію ризиків заборгованості.

Специфіка функціонування ДП "Енергоринок" являє собою складний механізм взаємодії між різними учасниками енергетичного ринку – від виробників до кінцевих споживачів. Це підприємство виступає посередником, який забезпечує ефективне функціонування системи енергопостачання країни. Розглянемо детальніше, як саме ця специфіка впливає на утворення довгострокової дебіторської заборгованості:

1. Посередницька роль: ДП "Енергоринок" виступає посередником між виробниками електроенергії та різними категоріями споживачів, включаючи промислові підприємства, побутових споживачів та інших операторів енергоринку. Це означає, що він відповідає за організацію та координацію взаємовідносин між цими сторонами, включаючи укладання контрактів на постачання електроенергії, визначення цін, розрахунки за спожиту електроенергію тощо.

2. Складні фінансові взаєморозрахунки: ця посередницька роль призводить до утворення складної системи фінансових взаєморозрахунків між ДП "Енергоринок", виробниками та споживачами. При великій кількості учасників та обсягів торгівлі електроенергією можуть виникати затримки в оплаті, розбіжності в розрахунках, а також інші фінансові неврегульованості.

3. Ризик довгострокової дебіторської заборгованості: у зв'язку зі складністю фінансових взаємовідносин, існує ризик утворення значної довгострокової

дебіторської заборгованості. Це може виникати через затримки у платежах, спори між учасниками ринку, а також через несприятливі ринкові умови, такі як зміни в цінах на електроенергію або зміни у споживчому попиті.

Отже, специфіка функціонування ДП "Енергоринок" створює необхідність уважного контролю та управління фінансовими потоками, а також розробки ефективних стратегій забезпечення стабільності та зменшення ризиків утворення довгострокової дебіторської заборгованості.

Враховуючи особливості енергетичного сектору, технологічний процес виробництва електроенергії підпорядкований специфічним вимогам, які можуть впливати на процеси розрахунків та утворення довгострокової дебіторської заборгованості на ДП "Енергоринок". Розглянемо ці аспекти докладніше:

1. Неперервність виробництва: однією з основних особливостей енергетичного сектору є потреба у неперервному виробництві електроенергії. Це означає, що електростанції працюють у режимі 24/7 і будь-які затримки або перебої в роботі можуть призвести до серйозних наслідків, включаючи фінансові збитки. Тому розрахунки між виробниками та споживачами повинні бути здійснені швидко та ефективно, щоб забезпечити безперебійне функціонування енергосистеми.

2. Залежність від природних умов: багато джерел енергії, таких як вітряні та сонячні електростанції, залежать від природних умов - вітер або сонячне випромінювання. Це може призводити до коливань у виробництві електроенергії, що у свою чергу може впливати на обсяги та часові рамки взаєморозрахунків між учасниками ринку. Наприклад, якщо виробництво енергії з вітряних ферм зменшується через низьку вітряність, це може призвести до нестачі енергії та збільшення боргів перед постачальниками.

3. Технічні проблеми та аварії: в енергетичному секторі нерідко трапляються випадки технічних проблем та аварій на електростанціях. Ці ситуації можуть призвести до припинення виробництва електроенергії на певний час, що знову ж таки може порушити розрахункові процеси між учасниками ринку та сприяти утворенню довгострокової заборгованості.

Таким чином, враховуючи ці технологічні особливості енергетичного сектору, важливо мати ефективну систему обліку, а також і систему контролю та управління фінансовими ризиками на ДП "Енергоринок", щоб забезпечити стабільність функціонування ринку та мінімізувати ризики утворення довгострокової дебіторської заборгованості.

Розуміння організаційно-технологічних особливостей є критичним для успішної побудови системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості для ДП "Енергоринок". Потрібно розглянути кілька ключових аспектів для розробки ефективної системи обліку:

1. Адаптованість до особливостей енергетичного сектору: розроблена система обліку повинна бути адаптована до особливостей енергетичного сектору, включаючи великий обсяг операцій, сезонність попиту на електроенергію, залежність від природних умов та технологічні особливості виробництва.

2. Інтеграція з іншими системами: система обліку повинна бути здатна інтегруватися з іншими внутрішніми системами ДП "Енергоринок", такими як системи управління виробництвом, фінансові системи та системи управління ризиками. Це дозволить забезпечити повну інформаційну звітність та ефективний контроль над фінансовими потоками.

3. Автоматизація процесів: для забезпечення ефективного контролю та управління фінансовими ризиками необхідно використовувати спеціалізовані програмні засоби та інформаційні технології, які забезпечать автоматизацію процесів обліку дебіторської, а, зокрема і довгострокової заборгованості.

4. Моніторинг та аналіз: система обліку повинна забезпечувати можливість постійного моніторингу та аналізу фінансових потоків, що дозволить оперативно виявляти потенційні проблеми з дебіторською, зокрема і довгостроковою, заборгованістю та приймати вчасні заходи щодо їх вирішення.

5. Забезпечення безпеки даних: оскільки система обліку містить конфіденційну та важливу інформацію про фінансові операції, вона повинна бути надійно захищена від несанкціонованого доступу та зламів.

Загалом, для побудови ефективної системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості для ДП "Енергоринок" необхідно поєднати спеціалізовані методи обліку з високоякісними інформаційними технологіями, забезпечуючи повноту та достовірність інформації, а також ефективний контроль та управління фінансовими ризиками.

1.2 Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості, її значення для діяльності підприємства

У процесі своєї діяльності підприємство веде розрахунки з різними сторонами, такими як постачальники, підрядники, покупці, замовники, підзвітні особи, бюджет, дебітори та кредитори. Одним із важливих аспектів цих розрахунків є дебіторська заборгованість, оскільки вона суттєво впливає на фінансову стабільність підприємства та є ключовим показником, що характеризує його фінансовий стан.

Дебіторська заборгованість представляє собою суму коштів, яку підприємство має право очікувати від своїх дебіторів на конкретну дату. Дебіторами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які внаслідок попередніх транзакцій зобов'язалися сплатити певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. Ця концепція визначена в Національному Положенні (Стандарті) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" (далі - НП(С)БО 10).

Дебіторська заборгованість впливає на фінансовий стан підприємства і може ускладнювати його нормальну діяльність. Проте, у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства постійно виникає необхідність у проведенні розрахунків з контрагентами, бюджетом та податковими органами. Коли продукція відвантажується, оплата зазвичай не надходить негайно, що означає кредитування покупця. Таким чином, протягом періоду від відвантаження продукції до

отримання оплати, засоби підприємства перебувають у формі дебіторської заборгованості.

Думка, що дебіторська заборгованість охоплює не лише суму боргу дебіторів перед підприємством, але й є формою розрахунків між покупцем і продавцем, а також між підприємством і працівником, має певну обґрунтованість. Також дебіторська заборгованість може служити показником обсягів виробництва підприємства. Ймовірно, що обсяги дебіторської заборгованості зростають разом з ростом обсягів реалізації продукції. Отже, трактувати поняття дебіторської заборгованості однозначно складно, і для цього потрібно детальніше дослідити діяльність підприємства та причини зростання дебіторської заборгованості.

Для організації системи обліку розрахунків з дебіторами важливе місце посідає класифікація дебіторської заборгованості, оскільки від правильної класифікації, а також від обраних класифікаційних ознак залежатиме не лише порядок обліку дебіторської заборгованості взагалі чи окремого її складника, а й ефективність управління нею.

Загальна класифікація дебіторської заборгованості складена після аналізу економічної літератури щодо цієї проблеми (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Загальна класифікація дебіторської заборгованості

Джерело: побудовано автором за інформацією [2]

Згідно зі стандартом бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 10 «Дебіторська заборгованість», дебіторська заборгованість розподіляється на дві категорії: довгострокову і короткострокову. Довгострокова дебіторська заборгованість охоплює суму боргів, що не виникла в ході звичайного операційного циклу і буде погашена після дванадцяти місяців з дати складання Балансу [32].

Поточна дебіторська заборгованість представляє собою суму боргів, що виникає в ході звичайного операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати складання Балансу.

Відповідно до визначень, наведених у цьому стандарті, дебіторська заборгованість визнається активом лише у тому випадку, якщо є ймовірність отримання майбутніх економічних вигод для підприємства та можливість достовірного визначення її суми.

Згідно з наведеними відомостями, поточна дебіторська заборгованість, пов'язана з продажем продукції, товарів, робіт або послуг, визнається активом одночасно з визнанням відповідного доходу від їх реалізації та оцінюється за їх первісною вартістю. Якщо відстрочений платіж за ці продукти або послуги призводить до утворення різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів або їх еквівалентів, що очікується, то така різниця враховується як дебіторська заборгованість за нарахованими доходами (процентами) протягом періоду їх нарахування.

Автор О. П. Борзенко вказує, що поточна дебіторська заборгованість, що вважається фінансовим активом (за винятком придбаної та призначеної для продажу заборгованості), включається до загальної суми Балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення цієї чистої реалізаційної вартості на дату Балансу обчислюється резерв сумнівних боргів[33].

В сучасному бухгалтерському обліку велике значення має концепція поділу активів на монетарні і немонетарні. Монетарна дебіторська заборгованість визначена конкретною сумою грошей, тоді як немонетарна не має вираження у грошовому еквіваленті. Цей поділ має значення при оцінці дебіторської заборгованості, яка виражена в іноземній валюті, та передбачена вимогами

НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів». Детальне відображення цього поділу можна знайти в аналітичному обліку, де розкриваються умови договорів і методи погашення боргів [36]. Поділ заборгованості за термінами також має велике значення в бухгалтерському обліку. На жаль, у сучасних облікових регістрах відсутнє відображення очікуваного та реального строків погашення заборгованості. Тому пропозицію автора С.Л. Берези про поділ дебіторської заборгованості за реальним строком погашення на термінову, прострочену і відстрочену можна вважати актуальною. Цей поділ знаходить відображення в аналітичних рахунках обліку, де контролюється термін виконання договорів [34].

Короткострокова дебіторська заборгованість розподіляється на дві основні групи: "вимоги до покупців" та "інші вимоги". Перша група охоплює заборгованість, пов'язану з реалізаційною діяльністю, тоді як друга включає інші заборгованості перед третіми сторонами, які виникають в результаті інших господарських угод.

За першою групою, в Балансі виділяються наступні статті:

- Рахунки до отримання;
- Векселі до отримання;
- Сумнівні рахунки.

У статті "Рахунки до отримання" відображається непогашена заборгованість покупців і замовників за відвантажену продукцію, здані роботи та надані послуги. Оскільки в умовах комерційного кредиту може виникати тимчасовий розрив між відвантаженням товарів і оплатою, аналітично заборгованість розділяється на наступні компоненти:

- Заборгованість, яка погашається вчасно й регулярно;
- Заборгованість, яка погашається нерегулярно й невчасно, при цьому затримка може бути обумовлена обставинами на грошовому ринку;
- Спірна заборгованість внаслідок відмови покупців приймати рахунки через незадовільні умови постачання;
- Сумнівна заборгованість, що виникла через низьку платоспроможність чи банкрутство покупців;

- Безнадійна заборгованість, яка списується з Балансу.

Важливе значення в бухгалтерському обліку, зокрема при визначенні сумнівності заборгованості, має поділ заборгованості за наявністю забезпечення (гарантія, застава, порука, вексель).

При класифікації дебіторської заборгованості часто зазначають, що усю заборгованість можна розділити на два види: допустиму і невинправдану, що має велике значення для управління та відображення в обліку. Допустима заборгованість є наслідком недоліків у господарській діяльності підприємства, яка виникає при застосуванні форм розрахунків за товари і послуги. Невинправдана заборгованість виникає через недоліки в роботі підприємства, наприклад, при виявленні недостач, розкрадань товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів. Поділ дебіторської заборгованості на ці два види в обліку відображається на різних рахунках, що дозволяє виявити порушення фінансово-розрахункової дисципліни і визначити причини. Такими причинами можуть бути:

1. Неякісна робота контрагента - відсутність коштів у покупця, незадовільна організація роботи його бухгалтерії;
2. Неякісна робота підприємства-постачальника - порушення договорів поставки.

В табл. 1.1 наведено класифікаційні ознаки та види дебіторської заборгованості.

Таблиця 1.1 – Класифікаційні ознаки та види дебіторської заборгованості

№ з/п	Класифікаційна ознака	Вид дебіторської заборгованості
1	За способом виникнення	Пов'язана з реалізацією товарів, робіт послуг; Інша (або не пов'язана з реалізацією товарів, робіт, послуг);
2	Очікуваним терміном погашення	Короткострокова; Довгострокова
3	Реальним терміном погашення	Термінова; Прострочена; Відстрочена
4	За впевненістю в погашенні	Нормальна; Сумнівна; Безнадійна (затребувана та незатребувана)
5	За контрагентами	Вітчизняних дебіторів; Іноземних дебіторів
6	За забезпеченістю	Забезпечена; Незабезпечена
7	За формою погашення	Монетарна; Немонетарна
8	За ступенем дотримання фінансової дисципліни	Допустима; Невинправдана

Джерело: побудовано автором за інформацією [5]

Даний класифікаційний підхід розкриває економічну природу різних типів дебіторської заборгованості та відповідає структурі бухгалтерського Балансу. Для відображення сум дебіторської заборгованості в обліку використовуються кілька методів оцінки, зображених на рис. 1.2.

Рисунок 1.2 – Ознаки класифікації оцінок дебіторської заборгованості

Джерело: побудовано автором за інформацією [6]

Дисконтована вартість майбутніх платежів, які очікуються для погашення даної заборгованості, є основою для оцінки фінансових зобов'язань орендодавців у контексті договорів фінансової оренди. Цей метод використовується для відображення платежів за умовами оренди, де сума цих платежів враховується як частина чистих інвестицій у оренду. Ця сума розраховується як загальна сума мінімальних орендних платежів плюс негарантована ліквідаційна вартість за вирахуванням незаробленого фінансового доходу. У міжнародній практиці цей метод є досить поширеним. Щодо бухгалтерського обліку в Україні, така оцінка регулюється НП(С)БО 14 "Оренда"[38].

Оцінка за чистою реалізаційною вартістю застосовується для оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги. Сутність цієї оцінки полягає в наступному: коли підприємство відвантажує продукцію або товари, виконує роботи або надає послуги, оплата від покупців та замовників не завжди надходить негайно. Підприємство ризикує, надаючи комерційний кредит своїм покупцям, для того, щоб збільшити свою реалізацію в умовах конкуренції. Це означає, що існує ймовірність неприйняття оплати від покупців. Однак, відповідно до принципу нарахування доходів в момент відвантаження товарів (продукції), виконання робіт або надання послуг, підприємство повинно визнати дохід від їх реалізації, включаючи імовірно непогашені борги. Це може призвести до завищення реального доходу, який отримає підприємство в майбутньому, на суму цих сумнівних боргів. З цієї причини

при визнанні доходу від реалізації його слід зменшити на суму сумнівних боргів відповідно до принципу обачності, який вимагає уникати завищення доходів.

Для оцінки суми сумнівних боргів існує спеціальна методика, за якою підприємство формує резерв сумнівних боргів. Отже, при визнанні поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги активом, її сума збільшує дохід від реалізації та оцінюється за первинною вартістю. Однак на дату Балансу ця сума повинна бути зменшена на величину резерву сумнівних боргів. У підсумку в Балансі заборгованість відображається за чистою реалізаційною вартістю, що представляє собою різницю між первісною вартістю поточної дебіторської заборгованості і сумою резерву сумнівних боргів.

Відповідно до НП(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість", сумнівний борг визначається як частина поточної дебіторської заборгованості, стосовно якої існує невпевненість у її погашенні боржником. У податковому законодавстві також конкретизується критерій сумнівності, вказуючи, що сумнівною є заборгованість, що виникла через непогодження покупцем товарів (робіт, послуг) їх вартості (або надання інших видів компенсації їх вартості) з продавцем. Однак підприємство має право встановити свій критерій визначення поточної дебіторської заборгованості як сумнівного боргу в рамках своєї облікової політики. Наприклад, це можуть бути такі критерії як: несплата заборгованості у встановлений договором строк без попереднього узгодження з продавцем; прострочення платежу на певну кількість днів після дати, визначеної угодою; порушення покупцем справ про банкрутство; відсутність відповіді на претензію щодо заборгованості тощо [32].

Будь-яка заборгованість, незалежно від того, є вона довгостроковою чи поточною, може стати безнадійною для підприємства. До 2000 року в національному бухгалтерському обліку не було введено поняття "безнадійна заборгованість", проте передбачалося списання на збитки підприємства сум дебіторської заборгованості у разі закінчення строку позовної давності або наявності документального підтвердження про неможливість її погашення, такого як документ, виданий судовими органами.

В даний час для визнання дебіторської заборгованості безнадійною в бухгалтерському обліку не потрібно документального підтвердження. Критерії, які визначають безнадійність заборгованості, зазначені у законодавчо-нормативному регулюванні. Серед причин, які можуть призвести до визнання заборгованості безнадійною, можна виділити такі:

- закінчення строку позовної давності;
- недостатність майна фізичної особи;
- недостатність майна для погашення боргу кредитором під час ліквідації або банкрутства боржника;
- недостатність грошових коштів від продажу майна;
- смерть або позбавлення волі фізичної особи – боржника.

Термін "впевненість" у цьому випадку не уточнений в НП(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість", проте можна припустити, що коли підприємство-боржник оголошується банкрутом, підприємство-кредитор може вважати його заборгованість безнадійною, знаючи, що майна банкрута не вистачить для погашення заборгованості. Тут виникає відмінність між порядком визнання боргу покупця безнадійним у бухгалтерському обліку і податковому обліку.

У законодавстві передбачено поняття позовної давності. Згідно з Цивільним кодексом України (ЦКУ), позовна давність - це період, протягом якого особа може звернутися до суду з вимогою захисту свого цивільного права або інтересу. Існує загальна позовна давність тривалістю три роки, а також спеціальна, яка може бути скороченою або подовженою. Позовна давність в один рік застосовується, зокрема, до вимог щодо стягнення неустойки, спростування недостовірної інформації в публічному доступі, розірвання договору дарування, а також в інших випадках, визначених ЦКУ.

НП(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" уточнює правила оцінки та обліку сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. Підприємство повинно створити резерв сумнівних боргів, якщо на дату Балансу існують сумніви щодо погашення певних боргів. Безнадійна дебіторська заборгованість виключається з Балансу без створення резерву сумнівних боргів. Величина резерву

сумнівних боргів обчислюється лише для поточної дебіторської заборгованості, яка є фінансовим активом (за виключенням певних видів заборгованості). Для довгострокової заборгованості резерв сумнівних боргів не розраховується.

Автор І.О. Власова рекомендує для "організації належного бухгалтерського обліку резерву сумнівних боргів" встановити аналітичні субрахунки на рахунок 38 "Резерв сумнівних боргів". Цей підхід сприятиме уникненню помилок при складанні фінансової звітності. Зокрема, можуть бути створені такі субрахунки: субрахунок 381 "Резерв сумнівних боргів для поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги" і субрахунок 382 "Резерв сумнівних боргів для іншої поточної дебіторської заборгованості". Дотримання вищезазначеного допоможе організувати на підприємстві належну систему обліку дебіторської заборгованості. При формуванні резерву сумнівних боргів збільшуються інші витрати операційної діяльності, а списання безнадійної заборгованості проводиться не за рахунок зменшення раніше нарахованого доходу, а за рахунок зменшення резерву сумнівних боргів.

Якщо при виникненні несплати безнадійної заборгованості від покупців (замовників) недостатньо коштів у резерві сумнівних боргів, різниця підлягає відображенню як витрати за поточний період списуються на інші операційні витрати. У випадку постійного недостатнього резерву сумнівних боргів для покриття безнадійної заборгованості, підприємство повинно переглянути методику його формування. Для відображення витрат на формування резерву сумнівних боргів та безпосереднього списання поточної дебіторської заборгованості в Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організації передбачений субрахунок 944 "Сумнівні та безнадійні борги" рахунку 94 "Інші витрати операційної діяльності".

Нарахування резерву сумнівних боргів відображається на кредиті рахунку 38 "Резерв сумнівних боргів", а списання безнадійної заборгованості за рахунок резерву - на дебеті цього рахунку. Сума компенсації, яка була раніше списана як безнадійна дебіторська заборгованість, включається до загальних операційних доходів. При списанні дебіторської заборгованості, яка не виникла в результаті

відвантаження товарів, виконання робіт або надання послуг, застосовується метод прямого списання цієї суми на витрати періоду. Резерв сумнівних боргів формується на дату Балансу підприємства і одночасно збільшує витрати звітного періоду. Безнадійні борги наступного року будуть списуватися за рахунок створеного резерву. Створення резерву дебіторської заборгованості застосовується тільки до дебіторської заборгованості, яка виникає в результаті операцій з продукцією, товарами, роботами та послугами, і не поширюється на інші види дебіторської заборгованості, зокрема на видані аванси.

Одне із завдань керівника, який згідно до законодавства відповідає за організацію бухгалтерського обліку, полягає в тому, щоб в наказі про облікову політику визначити застосування одного з методів формування резерву. Списання заборгованості здійснюється за рішенням (наказом) керівника.

Отже, в науковій літературі існує багато підходів до класифікації дебіторської заборгованості. Думка науковців щодо поділу дебіторської заборгованості на довгострокову та поточну не є однозначною. З точки зору одних вчених даний поділ є важливим інструментом, з точки зору інших – класифікація дебіторської заборгованості, як і будь-яка інша класифікація, є умовною, а отже, не є необхідною.

Незважаючи на вищезазначене, класифікація дебіторської заборгованості на довгострокову та поточну є досить важливим інструментом отримання обґрунтованих висновків у результаті проведення певної аналітики, а також прийняття раціональних управлінських рішень.

1.3 Законодавчо-нормативне забезпечення обліку дебіторської заборгованості

Правові основи обліку дебіторської заборгованості визначаються рядом нормативно-правових актів, таких як закони України, постанови Кабінету

Міністрів, накази міністерств, ДПС (Державна податкова служба) і НБУ (Національний банк України). Ці документи перебувають на рівні нормативно-правової ієрархії, й мають переважне значення у вирішенні правових питань. Цивільний кодекс України заслуговує особливої уваги у регулюванні відносин між підприємствами та їх покупцями, надаючи загальні положення щодо укладання договорів на надання послуг.

Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” № 996 від 16.07.99 р. визначає правові принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності в Україні. Відповідно до цього Закону підприємство (організація) самостійно визначає облікову політику на рік, де відображаються основні засади організації та ведення обліку на підприємстві[35].

Нині важливим і актуальним є питання невиконання дебіторами своїх зобов’язань, що може виникнути через погіршення їх фінансового стану. Такі ситуації описані у Податковому Кодексі України, де є визначення безнадійної дебіторської заборгованості і встановлюється, які можливості мають банки та інші фінансові установи для її покриття.

Документи другого рівня регулюють методологію обліку дебіторської заборгованості. НП(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" є одним з основних стандартів у цій сфері. Відповідно до цього стандарту, дебіторами вважаються особи, що наслідком попередніх подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів або інших активів. Правила визнання дебіторської заборгованості також встановлені у НП(С)БО 13 "Фінансові інструменти", зокрема, якщо підприємство має право на отримання грошових коштів у майбутньому або приймає на себе зобов’язання сплатити грошові кошти. Отже, згідно з НП(С)БО 10 дебіторська заборгованість визнається активом лише за умови одержання у майбутньому економічних вигід, тоді як згідно з НП(С)БО 13, вона визнається активом лише у випадку отримання грошових коштів.

Також важливо зазначити, що відповідно до НП(С)БО 13 "Фінансові інструменти" витрати від зменшення корисності фінансового активу

обчислюються як різниця між його балансовою та поточною вартістю очікуваних грошових потоків, з дисконтованою поточною ринковою ставкою відсотка на аналогічний фінансовий актив, і ця різниця вважається витратами за звітний період. Проте цей стандарт не визначає методику формування резерву сумнівних боргів.

Питання обліку дебіторської заборгованості також врегульовано в інших стандартах. Наприклад, НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" розглядає аспекти відображення доходів від реалізації у фінансовій звітності, а також принципи відображення дебіторської заборгованості на початок і кінець звітного періоду у Балансі. НП(С)БО 15 "Дохід" встановлює умови для визнання доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, і зазначає, що дохід від реалізації продукції не коригується на суми сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості, але ці суми вважаються витратами підприємства.

Також питання обліку дебіторської заборгованості висвітлено у НП(С)БО 16 "Витрати". У цьому стандарті визначено порядок віднесення суми безнадійної дебіторської заборгованості на інші операційні витрати підприємства, а також утворення резерву сумнівних боргів, витрат на відрядження та інші.

Крім того, на практичному рівні вітчизняні підприємства використовують План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій, а також Інструкцію щодо його застосування, що регулюють систему бухгалтерського обліку для ведення обліку активів, капіталу, зобов'язань та фінансово-господарських операцій підприємств. Ці документи установлюють порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку, включаючи створення аналітичних рахунків з урахуванням особливостей діяльності кожного підприємства.

Форма бухгалтерського обліку, яка включає систему регістрів бухгалтерського обліку, порядок і методи реєстрації та узагальнення інформації в них, повинна обиратися підприємствами самостійно з дотриманням загальних принципів бухгалтерського обліку та з урахуванням особливостей їх діяльності і технології обробки облікових даних.

Виконаний аналіз нормативно-правового регулювання дебіторської заборгованості дозволив ідентифікувати чотири рівні її регулювання.

Стратегічно важливим інструментом для підприємства є його облікова політика, яка відіграє роль у поєднанні вимог державного регулювання з власними виборами організації та ведення бухгалтерського обліку. Цей інструмент сприяє раціональній організації бухгалтерського обліку та є гарантом ефективного використання ресурсів для менеджменту та управлінського апарату. При цьому він забезпечує справедливий перерозподіл доходів між працівниками та суспільством. Облікова політика також сприяє підвищенню ефективності організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, яка є важливим джерелом інформації для власників підприємства при ухваленні рішень щодо задоволення потреби в оборотних коштах і забезпеченні платоспроможності підприємства.

Компоненти облікової політики містять в собі елементи, такі як: визнання та оцінка дебіторської заборгованості, класифікація та аналіз дебіторської заборгованості, визнання заборгованості як сумнівної, методи та періоди нарахування резерву для сумнівних боргів, визнання заборгованості як безнадійної та процедури списання безнадійної заборгованості. Це дозволяє раціонально організувати облік дебіторської заборгованості на підприємстві.

Проте розглянутий перелік нормативно-законодавчих актів, які стосуються обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з покупцями та замовниками, не обмежується зазначеними вище документами. Навички орієнтування серед різних нормативно-правових актів, які іноді можуть суперечити один одному, є важливими для організації бухгалтерського обліку на відповідному рівні і своєчасній аналітиці дебіторської заборгованості. Такі організаційні обліково-аналітичні процедури сприяють підвищенню ефективності у прийнятті управлінських рішень на підприємстві.

1.4 Облікова політика ДП «Енергоринок» щодо обліку довгострокової дебіторської заборгованості та її відповідність вимогам НП(С)БО

При формуванні облікової політики щодо довгострокової дебіторської заборгованості ДП "Енергоринок" були ретельно враховані всі вимоги, що встановлені Національними (Положеннями) стандартами бухгалтерського обліку (НП(С)БО).

1. Класифікація. Облікова політика визначає чіткі критерії класифікації дебіторської заборгованості як довгострокової. Це включає у себе визначення строків погашення, що перевищують один рік від звітної дати.

2. Оцінка. Облікова політика визначає методи оцінки довгострокової дебіторської заборгованості відповідно до НП(С)БО. Це може включати використання ринкових процентних ставок для визначення справедливої вартості, або ж застосування амортизованої вартості з урахуванням ефективної процентної ставки.

3. Розкриття інформації. Облікова політика визначає обсяг та способи розкриття інформації про довгострокову дебіторську заборгованість у фінансовій звітності досліджуваного підприємства. Це може включати дискусії щодо умов погашення, ризику неповернення та будь-яких супутніх забезпечень, які мають вплив на фінансовий стан підприємства.

Ці аспекти облікової політики щодо довгострокової дебіторської заборгованості були ретельно розглянуті та відповідають вимогам НП(С)БО, що забезпечує високу ступінь надійності та достовірності фінансової звітності ДП "Енергоринок".

Облікова політика є ключовим документом, що визначає принципи, методи та процедури, які використовує підприємство для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. ДП «Енергоринок» у своїй обліковій політиці щодо довгострокової дебіторської заборгованості дотримується вимог

національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), забезпечуючи прозорість, точність та своєчасність облікових даних.

Основні принципи облікової політики ДП «Енергоринок» щодо довгострокової дебіторської заборгованості:

1. Оцінка дебіторської заборгованості. Оцінка довгострокової дебіторської заборгованості здійснюється за справедливою вартістю на дату виникнення заборгованості. Подальша оцінка проводиться за амортизованою собівартістю з використанням методу ефективної ставки відсотка. Якщо є ознаки знецінення, проводиться тест на знецінення і, у разі необхідності, створюється резерв сумнівних боргів.

2. Класифікація дебіторської заборгованості. ДП «Енергоринок» класифікує дебіторську заборгованість на довгострокову та короткострокову, залежно від строку її погашення. Довгострокова дебіторська заборгованість включає суми, які мають бути погашені після 12 місяців з дати балансу.

Методи обліку довгострокової дебіторської заборгованості:

1. Аналітичний та синтетичний облік. Аналітичний облік ведеться в розрізі окремих дебіторів, що дозволяє детально відстежувати стан заборгованості, строки погашення та нарахування відсотків. Синтетичний облік здійснюється на рахунках бухгалтерського обліку, що відображають загальні суми дебіторської заборгованості.

2. Створення резерву сумнівних боргів. З метою покриття можливих збитків від непогашення дебіторської заборгованості, ДП «Енергоринок» створює резерв сумнівних боргів. Розмір резерву визначається на основі аналізу платоспроможності дебіторів та історичних даних про погашення заборгованості. Сума резерву відображається у фінансовій звітності як витрати звітного періоду.

3. Визнання знецінення. Якщо є об'єктивні свідчення про знецінення дебіторської заборгованості, проводиться тест на знецінення. У разі знецінення, сума заборгованості коригується до її теперішньої вартості з урахуванням очікуваних майбутніх грошових потоків, дисконтованих за первісною ефективною ставкою відсотка.

Відповідність вимогам НП(С)БО:

1. Прозорість та достовірність. Облікова політика ДП «Енергоринок» забезпечує прозорість та достовірність фінансової інформації щодо довгострокової дебіторської заборгованості. Всі операції документуються відповідно до встановлених стандартів, що дозволяє відображати у фінансовій звітності реальний стан заборгованості.

2. Відповідність НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Підприємство дотримується вимог НП(С)БО 10, що визначає порядок обліку та відображення дебіторської заборгованості. Це включає визнання, оцінку, класифікацію та розкриття інформації у фінансовій звітності. Наприклад, створення резерву сумнівних боргів здійснюється відповідно до вимог стандарту.

3. Відповідність НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти». Облік довгострокової дебіторської заборгованості також відповідає вимогам НП(С)БО 13, що регулює облік фінансових інструментів. Це включає оцінку дебіторської заборгованості за амортизованою собівартістю, застосування методу ефективної ставки відсотка та проведення тестів на знецінення [39].

4. Відповідність НП(С)БО 15 «Дохід». Підприємство дотримується вимог НП(С)БО 15 щодо визнання доходів від реалізації продукції та послуг, що безпосередньо впливає на облік дебіторської заборгованості. Доходи визнаються у тому звітному періоді, коли вони були зароблені, що забезпечує відповідність доходів і витрат.

Практичні аспекти впровадження облікової політики:

1. Навчання та підвищення кваліфікації персоналу. Для успішного впровадження облікової політики необхідно забезпечити навчання та підвищення кваліфікації облікового персоналу. Це включає ознайомлення зі змінами в законодавстві, вимогами НП(С)БО та новітніми методиками обліку.

2. Впровадження інформаційних систем. Важливим аспектом є впровадження сучасних інформаційних систем для автоматизації облікових процесів. Це дозволяє знизити ризик помилок, забезпечити своєчасне оновлення облікових даних та підвищити ефективність обліку.

Облікова політика ДП «Енергоринок» щодо довгострокової дебіторської заборгованості базується на дотриманні принципів прозорості, достовірності та відповідності вимогам НП(С)БО. Вона забезпечує ефективний контроль за станом заборгованості, своєчасне визнання доходів і витрат, а також точне відображення фінансової інформації у звітності. Впровадження сучасних інформаційних технологій та підвищення кваліфікації облікового персоналу сприяють підвищенню ефективності облікових процесів та забезпечують відповідність вимогам Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

РОЗДІЛ 2

ПОБУДОВА СИСТЕМИ ОБЛІКУ ДОВГОСТРОКОВОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ДП «ЕНЕРГОРИНОК»: ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1 Документування операцій щодо довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок»

Документування операцій щодо довгострокової дебіторської заборгованості є важливим етапом у системі обліку підприємства. Від правильного оформлення та ведення документації залежить точність фінансових звітів, ефективність контролю заборгованості та своєчасність управлінських рішень. Розглянемо основні аспекти документування операцій на прикладі ДП «Енергоринок».

1. Договори та угоди.

Процес документування починається з укладання договорів та угод, які регулюють взаємовідносини між сторонами. У цих документах визначаються умови постачання продукції або надання послуг, строки виконання зобов'язань, вартість робіт або товарів, а також порядок розрахунків.

Ключові елементи договорів включають назву і реквізити сторін, опис предмету договору, кількість і якість товарів або послуг, умови і строки виконання, вартість і порядок розрахунків, а також відповідальність сторін і умови розірвання договору. Договір підписується обома сторонами та зберігається у відповідних облікових системах підприємства.

2. Виставлення рахунків.

Після укладання договору та виконання постачання товарів або надання послуг оформлюється рахунок на оплату. Цей документ містить інформацію про суму заборгованості, строки оплати, а також реквізити для здійснення платежу.

Рахунок на оплату є офіційним підтвердженням виконання зобов'язань за договором і направляється для проведення оплати.

Реквізити рахунку включають номер і дату виставлення, назву і реквізити підприємства, опис товару або послуги, кількість і вартість, загальну суму до оплати, строки оплати та банківські реквізити. Рахунок реєструється в обліковій системі, що дозволяє вести облік заборгованості за кожним договором.

3. Облікові реєстри.

Облік довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» ведеться в облікових реєстрах, що дозволяють детально фіксувати кожну операцію, яка створює або змінює заборгованість. До основних облікових реєстрів належать журнали-ордери та відомості аналітичного обліку. Аналітичні відомості дозволяють детально відстежувати стан заборгованості за кожним контрагентом, контролювати строки погашення та нарахування пені за прострочення платежів.

Журнали-ордери містять інформацію про номер і дату операції, суму заборгованості, строки оплати та коментарі. Відомості аналітичного обліку дозволяють детально відстежувати стан заборгованості, контролювати строки погашення та нарахування пені за прострочення платежів. Це забезпечує своєчасне реагування на зміни у фінансовому стані досліджуваного підприємства.

4. Регулярний моніторинг стану довгострокової дебіторської заборгованості здійснюється шляхом аналізу звітів про заборгованість, які містять інформацію про суми заборгованості, строки оплати, прострочені суми та вжиті заходи щодо стягнення. Це дозволяє своєчасно виявляти проблемні борги та приймати управлінські рішення щодо їх реструктуризації або стягнення через суд.

5. Погашення заборгованості.

Погашення довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» документується за допомогою платіжних інструкцій, банківських виписок та актів звірки розрахунків. Платіжна інструкція підтверджує факт здійснення платежу, а банківська виписка — зарахування коштів на рахунок підприємства. Акт звірки розрахунків підтверджує взаємні розрахунки між досліджуваним підприємством та іншою стороною і є підставою для закриття заборгованості в облікових реєстрах.

Типові документи для документування погашення довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок»:

- Платіжне інструкція: документ, що підтверджує факт здійснення платежу.
- Банківська виписка: документ, що підтверджує зарахування коштів на рахунок підприємства.
- Акт звірки розрахунків: документ, що підтверджує взаємні розрахунки між підприємством та контрагентом.

Документування погашення заборгованості забезпечує точність облікових даних та своєчасне відображення змін у фінансовій звітності підприємства. Це дозволяє підтримувати актуальність облікових даних та ефективно керувати фінансовими ресурсами.

6. Автоматизація документування.

Для підвищення ефективності процесу документування операцій щодо довгострокової дебіторської заборгованості доцільно ДП «Енергоринок» впроваджувати сучасні інформаційні технології та програмне забезпечення. Автоматизація облікових процесів дозволяє знизити ризик помилок, прискорити обробку документів та покращити контроль за станом заборгованості.

Впровадження автоматизованих систем обліку дозволяє мінімізувати людський фактор, забезпечити швидке оформлення та обробку документів, а також автоматичні нагадування про строки погашення заборгованості. Це підвищує точність облікових даних і дозволяє своєчасно реагувати на зміни у фінансовому стані підприємства.

Документування операцій щодо довгострокової дебіторської заборгованості є ключовим елементом облікового процесу ДП «Енергоринок». Від правильного оформлення та ведення документації залежить точність фінансових звітів, ефективність контролю заборгованості та своєчасність управлінських рішень. Впровадження сучасних інформаційних технологій та автоматизація процесу документування дозволяють підвищити точність облікових даних, знизити ризики помилок та забезпечити ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства.

2.2. Синтетичний та аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок».

Для бухгалтерського обліку ДП «Енергоринок» поточної дебіторської заборгованості використовується рахунок 36 „Розрахунки з покупцями та замовниками”, для обліку довгострокової дебіторської заборгованості використовується рахунок 18 „Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи”.

Рахунок 36 „Розрахунки з покупцями та замовниками” на підприємстві призначений для обліку розрахунків з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи та надані послуги, окрім заборгованості, забезпеченої векселем, а також узагальнюється інформація про розрахунки з учасниками промислово-фінансових груп.

Рахунок 36 „Розрахунки з покупцями та замовниками” має такі субрахунки:

361 „Розрахунки з вітчизняними покупцями” – для обліку розрахунків з покупцями і замовниками, що знаходяться на митній території України;

362 „Розрахунки з іноземними покупцями” – для обліку розрахунків з іноземними покупцями і замовниками з експортних операцій. На ньому ведеться облік сум, аналогічних тим, що обліковуються на субрахунку 361;

363 „Розрахунки з учасниками ПФГ” – для обліку операцій з учасниками промислово-фінансових груп.

За дебетом рахунку 36 „Розрахунки з покупцями та замовниками” ДП «Енергоринок» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає: податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов’язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації; за кредитом сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства у банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та

замовників за одержані продукцію (товари, послуги). Рахунки, що кореспондують з 36 рахунком „Розрахунки з покупцями та замовниками”.

Рахунок 18 „Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи” призначено на ДП «Енергоринок» для обліку дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу, для обліку активів, використання яких, як очікується, неможливе протягом дванадцяти місяців з дати балансу, а також для обліку інших необоротних активів, які не знайшли безпосереднього відображення на інших рахунках обліку необоротних активів.

Рахунок 18 „Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи” має такі субрахунки:

181 „Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду”;

182 „Довгострокові векселі одержані”;

183 „Інша дебіторська заборгованість”;

184 „Інші необоротні активи”.

Дебіторська заборгованість є важливим елементом фінансової структури будь-якої компанії. Вона відображає суму коштів, які клієнти або покупці зобов'язані сплатити за товари або послуги, отримані в кредит. Моніторинг за дебіторською заборгованістю дозволяє будь-якій компанії ефективно управляти своїми фінансами та мінімізувати ризики заборгованості.

Синтетичний облік довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» передбачає узагальнене відображення всієї суми заборгованості без деталізації за окремими дебіторами. Цей підхід надає загальне уявлення про фінансовий стан підприємства щодо довгострокової дебіторської заборгованості, але не надає детальної інформації про кожного дебітора окремо. Основні аспекти синтетичного обліку включають:

1. Загальна сума довгострокової дебіторської заборгованості. Підприємство визначає загальну суму коштів, які їй заборговані за товари або послуги без розбиття на окремих дебіторів.

2. Загальний аналіз термінів платежу. Вивчення середнього терміну платежу по всій довгостроковій дебіторській заборгованості, а не за кожним клієнтом окремо.

3. Узагальнення ризиків. Оцінка загальних ризиків, пов'язаних з довгостроковою дебіторською заборгованістю, без розгляду ризиків, які можуть виникнути внаслідок дій конкретних клієнтів.

Аналітичний облік дебіторської заборгованості полягає в детальному вивченні кожного дебітора окремо. Цей підхід передбачає розгляд кожної заборгованості з точки зору конкретного клієнта чи покупця. Основними характеристиками аналітичного обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» є:

1. Ідентифікація дебіторів. Підприємство реєструє дані кожного дебітора в окремих облікових записах. Це дозволяє точно відстежувати заборгованість кожного клієнта та реагувати на проблемні ситуації індивідуально.

2. Контроль термінів платежу. Аналітичний облік дозволяє визначити терміни платежу для кожного дебітора та вчасно виявляти прострочені платежі.

3. Виявлення проблемних дебіторів. Шляхом аналізу історії співробітництва з кожним клієнтом можна виявити проблемних дебіторів, які часто порушують умови оплати або мають труднощі з фінансовою стабільністю.

4. Планування збитків. Аналітичний облік допомагає підприємству розробити стратегії щодо врегулювання простроченої заборгованості та планувати можливі збитки від неї.

Поєднання аналітичного і синтетичного обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» є оптимальним підходом для більш ефективного управління фінансами. Це дозволяє забезпечити баланс між деталізацією та загальною оцінкою фінансового стану підприємств, що є ключовим для успішного фінансового управління.

Аналізуючи дані (табл. 2.1), видно, що основну частину довгострокової дебіторської заборгованості становить заборгованість за товари, яка складає 60%

від загальної суми. Заборгованість за послуги становить 32%, а інші види заборгованості – 8%.

Таблиця 2.1 – Інформація щодо обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» станом на 31 грудня 2023 року

№ з/п	Категорія заборгованості	Сума, тис. грн.
1	Дебіторська заборгованість за товари	15,000
2	Дебіторська заборгованість за послуги	8,000
3	Інші види довгострокової дебіторської заборгованості	2,000
4	Всього	25,000

Джерело: побудовано автором за інформацією [31]

Аналітичний облік забезпечує детальну інформацію про кожну окрему дебіторську заборгованість, включаючи дані про контрагентів, умови договорів, терміни погашення та інші характеристики. Це дозволяє більш точно контролювати та управляти заборгованістю (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Реєстр обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» станом на 31 грудня 2023 року

№ з/п	Контрагент	Договір №	Дата укладання	Сума, тис. грн.	Термін погашення
1	ТОВ «ЕнергоПостач»	001/23	01.01.2023	5,000	31.12.2025
2	ПАТ «ЕлектроСервіс»	002/23	15.02.2023	3,000	15.02.2026
3	ДП «ТеплоМережі»	003/23	01.03.2023	7,000	01.03.2027
4	ТОВ «СвітлоТрейд»	004/23	01.04.2023	6,000	01.04.2026
5	ФОП Іванов О.О.	005/23	15.05.2023	4,000	15.05.2027
6	Всього			25,000	

Джерело: побудовано автором за інформацією [31]

Табл.2.2 надає детальну інформацію про довгострокову дебіторську заборгованість за окремими контрагентами. Наприклад, найбільша заборгованість належить ДП «ТеплоМережі» та становить 7,000 тис. грн, з терміном погашення 01.03.2027. Найменша заборгованість належить ПАТ «Електро Сервіс» – 3,000 тис. грн, з терміном погашення 15.02.2026.

Аналітика даних синтетичного та аналітичного обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» дозволяє зробити наступні висновки:

1. Деталізація даних. Аналітичний облік надає більш детальну інформацію про довгострокову дебіторську заборгованість за окремими контрагентами, що дозволяє краще управляти кредитними ризиками.

2. Контроль за строками погашення. Аналіз строків погашення довгострокову дебіторську заборгованості допомагає підприємству планувати свої грошові потоки та вчасно виявляти проблемні борги.

3. Оцінка надійності контрагентів. Інформація про контрагентів дозволяє оцінювати їх фінансовий стан і надійність, що є важливим для прийняття управлінських рішень.

Таким чином, ефективне використання синтетичного та аналітичного обліку довгострокової дебіторської заборгованості сприяє підвищенню фінансової стійкості та прозорості діяльності ДП «Енергоринок».

2.3. Відображення інформації щодо довгострокової дебіторської заборгованості у фінансовій звітності ДП «Енергоринок».

Відображення довгострокової дебіторської заборгованості у фінансовій звітності є важливим аспектом облікової політики, оскільки це дозволяє точно оцінити фінансовий стан будь-якої компанії, її ліквідність та кредитоспроможність. ДП «Енергоринок» здійснює облік довгострокової дебіторської заборгованості відповідно до вимог чинного законодавства ведення бухгалтерського обліку.

Компанія подає фінансову звітність за такими формами, як форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форма № 2 «Звіт про фінансові результати»; форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів».

Аналізуючи дані табл.2.3, можна побачити, що найбільшу частку становить заборгованість з терміном погашення понад 3 роки, що складає 50% від загальної суми довгострокової дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.3 – Класифікація довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» за термінами погашення

№ з/п	Період (роки)	Сума заборгованості, тис. грн.	Частка від загальної суми, %
1	1-2	5,000	20
2	2-3	7,500	30
3	Понад 3	12,500	50
4	Всього	25,000	100

Джерело: побудовано автором за інформацією [31]

Це свідчить про високий рівень ризику, пов'язаний з тривалими термінами погашення. З табл.2.4 видно, що найбільшу частку довгострокової дебіторської заборгованості мають державні підприємства (40%)

Таблиця 2.4 – Класифікація довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» за типами контрагентів

№ з/п	Тип контрагента	Сума заборгованості, тис. грн.	Частка від загальної суми, %
1	Державні підприємства	10,000	40
2	Приватні компанії	8,000	32
3	Фізичні особи	7,000	28
4	Всього	25,000	100

Джерело: побудовано автором за інформацією [31]

Це може бути пов'язано з особливостями фінансової дисципліни та розрахунків у державному секторі. Відповідно до табл.2.5, довгострокова дебіторська заборгованість у фінансовій звітності (Баланс) ДП «Енергоринок» відображається за чистою вартістю з урахуванням резерву під знецінення та дисконтованого доходу (Додаток А).

Таблиця 2.5 – Відображення довгострокової дебіторської заборгованості у фрагменті фінансовій звітності ДП «Енергоринок» за 2023 рік

№ з/п	Показник	Значення, тис. грн.
1	Довгострокова дебіторська заборгованість (загальна сума)	25,000
2	Резерв під знецінення	5,000
3	Чиста вартість довгострокової дебіторської заборгованості	20,000
4	Дисконтований дохід	2,000
5	Чиста сума в Балансі	18,000

Джерело: побудовано автором за інформацією [31]

Резерв під знецінення становить 5,000 тис. грн, що знижує загальну суму заборгованості до 20,000 тис. грн. Додатково, з урахуванням дисконтованого

доходу в розмірі 2,000 тис. грн, чиста сума, відображена в Балансі, становить 18,000 тис. грн.

Відображення довгострокової дебіторської заборгованості у фінансовій звітності (Баланс) ДП «Енергоринок» дозволяє точно оцінити майбутні грошові потоки, пов'язані з її погашенням, а також врахувати можливі ризики невиконання зобов'язань контрагентами (табл. 2.6 та табл. 2.7).

Таблиця 2.6 – Розкриття дебіторської заборгованості у фрагменті фінансовій звітності ДП «Енергоринок» за 2023 рік

№ з/п	Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду, тис. грн	На кінець звітнього періоду, тис. грн.
1	Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	36 473	36 473
2	Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
	за виданими авансами	1130	1 654	1 023
	з бюджетом	1135	117 183	117 355
	у тому числі з податку на прибуток	1136	1 764	1 764
3	Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	
4	Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145		

Джерело: побудовано автором за інформацією [31]

Аналітику дебіторської заборгованості можна провести за кількома ключовими показниками: загальна сума дебіторської заборгованості, структура заборгованості, зміни в порівнянні з попереднім періодом і потенційні ризики.

Загальна сума дебіторської заборгованості:

1. Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги: 36 473 (поточний період) = 36 473 (попередній період)

2. Дебіторська заборгованість за виданими авансами: 1 654 (поточний період) > 1 023 (попередній період)

3. Дебіторська заборгованість з бюджетом: 117 183 (поточний період) < 117 355 (попередній період)

- у тому числі з податку на прибуток: 1 764 (поточний і попередній період)

4. Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів: відсутня в обох періодах

Структура заборгованості:

- Зміни є відносно незначними в порівнянні з цим великим показником.

Зміни в порівнянні з попереднім періодом:

- Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги: залишилася на тому ж рівні.

- Дебіторська заборгованість за виданими авансами: збільшилася на 631 (1 654 - 1 023), що може вказувати на збільшення авансових платежів, що не є погашеними.

- Дебіторська заборгованість з бюджетом: зменшилася на 172 (117 355 - 117 183).

Таблиця 2.7 – Відображення складових дебіторської заборгованості у фрагменті фінансовій звітності ДП «Енергоринок» за 2023 рік

№ з/п	Актив	Сума на 31.03.2023, тис. грн.
1	Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	60 1788
2	Дебіторська заборгованість за розрахунками:	
	за виданими авансами	1 023
	за бюджетом	17 355
3	Резерв очікуваних кредитних збитків по розрахункам з покупцям	(24 315)
4	Резерв очікуваних кредитних збитків за авансами виданими	
5	Резерв очікуваних кредитних збитків за іншою заборгованістю	(16 074 321)
6	Інші оборотні активи	2 672 302

Джерело: побудовано автором за інформацією [31]

Для оцінки резерву очікуваних кредитних збитків, що використовується для торгової дебіторської заборгованості, враховуються фактори та обмеження, що стосуються суб'єктів господарювання державного сектору економіки.

Щодо розрахунку резерву для іншої дебіторської заборгованості, підприємство використовує резервування. Це дозволяє розраховувати резерви для покриття збитків залежно від строків утворення заборгованості та періоду прострочення платежів. Вони базуються на історичних даних про прострочення платежів та списання безнадійної заборгованості. Для визначення резерву сумнівних боргів (очікуваних кредитних збитків) дебіторська заборгованість

розглядається як сумнівна лише у випадку, якщо присутній хоча б один з таких факторів, що свідчать про значне зменшення очікуваного відшкодування на дату звіту порівняно з моментом її первісного визнання як активу:

- Існування об'єктивних підтверджень неплатоспроможності контрагента за умовами договірних зобов'язань, за якими відбулося прострочення виконання таких зобов'язань (при цьому суб'єкт господарювання державного сектору економіки здійснює відповідні правові дії стосовно такого контрагента);

- Відсутність отримання оплати від дебітора протягом 365 днів.

Отже, відображення довгострокової дебіторської заборгованості у фінансовій звітності ДП «Енергоринок» є важливим аспектом облікової політики, оскільки це дозволяє точно оцінити фінансовий стан досліджуваного підприємства, його ліквідність, рентабельність та кредитоспроможність.

2.4. Напрямки удосконалення системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок».

Ефективність системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості має критичне значення для фінансової стабільності та успішної діяльності ДП «Енергоринок». Вдосконалення цієї системи дозволить підвищити точність облікових даних, покращити управління заборгованістю та знизити фінансові ризики. Розглянемо основні напрямки удосконалення системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості досліджуваної компанії.

1. Впровадження сучасних інформаційних технологій.

Сучасні інформаційні технології надають можливість автоматизувати багато процесів обліку, що підвищує точність та оперативність обробки даних. Впровадження спеціалізованого програмного забезпечення для обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» дозволить:

- Автоматизувати рутинні операції: знизити ризик помилок при введенні даних та прискорити процес обробки фінансових документів.

- Покращити контроль довгострокової дебіторської заборгованості: забезпечити автоматичне відстеження строків погашення заборгованості та вчасно попереджати про прострочення платежів.

- Оптимізувати управлінські рішення: надавати керівництву актуальну та точну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень щодо управління довгостроковою дебіторською заборгованістю.

2. Оптимізація облікової політики.

Облікова політика ДП «Енергоринок» визначає основні принципи та методи обліку, які використовуються при відображенні фінансових операцій. Напрямки удосконалення облікової політики включають:

- Оновлення облікових стандартів: адаптація облікової політики до сучасних стандартів бухгалтерського обліку та вимог законодавства.

- Гармонізація з міжнародними стандартами: впровадження елементів міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) для підвищення прозорості та зрозумілості фінансових звітів.

- Докладна класифікація довгострокової дебіторської заборгованості: розширення категорій дебіторської заборгованості для більш детального відображення фінансових даних.

3. Поліпшення взаємодії з контрагентами.

Ефективна взаємодія з контрагентами є важливою складовою управління довгострокової дебіторської заборгованості. Напрямки удосконалення взаємодії включають:

- Розробка планів реструктуризації: укладання договорів про реструктуризацію боргу з контрагентами, які мають прострочену заборгованість.

- Впровадження електронного документообігу: використання електронних засобів для швидкого обміну документами та зменшення затримок у процесі оплати.

- Регулярні зустрічі та переговори: проведення регулярних зустрічей з контрагентами для обговорення стану довгострокової дебіторської заборгованості та пошуку взаємовигідних рішень.

4. Підвищення кваліфікації персоналу ДП «Енергоринок».

Кваліфікований персонал є запорукою ефективного обліку та управління довгостроковою дебіторською заборгованістю. Напрямки підвищення кваліфікації включають:

- Організація тренінгів та семінарів: регулярне проведення навчальних заходів для бухгалтерів та фінансових аналітиків.

- Стажування та обмін досвідом: залучення фахівців для стажування в інших підприємствах та обмін досвідом з колегами.

- Впровадження системи мотивації: розробка системи заохочень для працівників, які досягають високих показників в обліку та управлінні заборгованістю.

5. Впровадження аналітичних інструментів.

Аналітичні інструменти дозволяють проводити детальний аналіз стану довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» та прогнозувати її розвиток. Напрямки впровадження аналітичних інструментів включають:

- Використання програмних засобів для аналізу: впровадження спеціалізованих програм для аналізу фінансових даних та створення прогнозів.

- Розробка аналітичних звітів: регулярне створення аналітичних звітів для оцінки стану довгострокової дебіторської заборгованості та виявлення ризиків.

- Моніторинг ринкових тенденцій: відстеження змін на ринку для вчасного реагування на можливі проблеми з довгостроковою дебіторською заборгованістю.

Удосконалення системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» є необхідною умовою для підвищення фінансової стабільності та ефективності компанії. Впровадження сучасних інформаційних технологій, посилення контролю, оптимізація облікової політики, поліпшення взаємодії з контрагентами, підвищення кваліфікації персоналу та використання аналітичних

інструментів дозволить значно покращити процес управління довгостроковою дебіторською заборгованістю та знизити фінансові ризики.

ВИСНОВКИ

У даній роботі було досліджено особливості побудови системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок». Основні результати дослідження можна підсумувати наступним чином:

1. ДП "Енергоринок" відповідає за забезпечення стабільності та ефективності виробництва, транспортування та розподілу електроенергії в країні. Його роль полягає у координації між виробниками, постачальниками та споживачами енергії, забезпечуючи економічну та технічну оптимальність функціонування електроенергетичної системи країни. Організаційно-технологічні особливості ДП «Енергоринок» визначають складність і багатогранність облікових процесів. Вплив цих особливостей на облік довгострокової дебіторської заборгованості є значним і вимагає детального підходу до документування та контролю заборгованості.

2. Економічна сутність дебіторської заборгованості розглянуті в роботі дозволяють визначити її значення для діяльності підприємства. Класифікація дебіторської заборгованості є досить важливим інструментом отримання обґрунтованих висновків у результаті проведення певної аналітики, а також прийняття раціональних управлінських рішень. Дебіторська заборгованість є важливим показником фінансового стану та потребує належного управління для забезпечення стабільності та ефективності підприємства.

3. Законодавчо-нормативне забезпечення обліку дебіторської заборгованості є основою для ведення коректного обліку. І вміння орієнтуватися серед різних нормативно-правових актів допомагає правильно вести бухгалтерський облік на підприємстві, зокрема на ДП «Енергоринок», а також своєчасно здійснювати аналітику дебіторської заборгованості, щодо управлінню нею.

4. Відповідність облікової політики ДП «Енергоринок» вимогам Національних Положень (Стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) забезпечує юридичну правильність та прозорість фінансових операцій.

5. Система документування операцій щодо довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» включає кілька етапів, від укладання договорів до погашення заборгованості. Документування кожного етапу дозволяє забезпечити точність облікових даних і своєчасність управлінських рішень.

6. Синтетичний та аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» дозволяє вести детальний і узагальнений облік заборгованості. Це сприяє чіткому розумінню фінансового стану підприємства та дає можливість своєчасно реагувати на зміни в стані заборгованості.

7. Відображення інформації у фінансовій звітності ДП «Енергоринок» забезпечує прозорість і доступність даних для аналізу. Це дозволяє не тільки керівництву компанії, але й зовнішнім користувачам фінансових звітів отримувати повну інформацію про стан довгострокової дебіторської заборгованості.

8. Напрямки удосконалення системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості ДП «Енергоринок» включають впровадження сучасних інформаційних технологій, посилення контролю, оптимізацію облікової політики, поліпшення взаємодії з контрагентами, підвищення кваліфікації персоналу та використання аналітичних інструментів. Запропоновані заходи з удосконалення системи обліку довгострокової дебіторської заборгованості є доцільними та економічно обґрунтованими. Їх впровадження дозволить підвищити ефективність управління фінансовими ресурсами, знизити ризики неплатежів і забезпечити стабільний розвиток ДП «Енергоринок». Впровадження рекомендацій сприятиме покращенню фінансової дисципліни та підвищенню прозорості фінансової звітності, що є важливими факторами для залучення інвесторів і партнерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белова І.М. Роль обліку як функції системи управління підприємством / Збірник матеріалів ІХ міжнародної науково-практичної конференції присвяченої пам'яті професора Г.Г. Кірейцева: «Розвиток бухгалтерського обліку : теорія, професія, між предметні зв'язки», м. Київ, 26 лютого 2015 року. –Київ, 2015. – С. 392-395.
2. Белова, Ірина. Історичний огляд правового забезпечення розвитку обліку та контролю / Ірина Белова // Прикладна економіка - від теорії до практики : зб. тез доп. Першої Всеукр. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 15 жовт. 2015 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Ю. І. Гайда [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2015. – С. 9-13.
3. Белова І.М., Семенишена Н.В. Контент-аналіз дефініцій облікової політики інституційних одиниць та підходів до її формування / Белова І.М., Семенишена Н.В. // Подільський вісник : сільське господарство, техніка. економіка. 2018. – Вип. 28. – С. 187–193.
4. Белова І.М., Семенишена Н.В. Гармонізація і стандартизація як об'єктивна необхідність кумулятивізму інституту бухгалтерського обліку / Белова І.М., Семенишена Н.В. //Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. – 2018. – № 3-4. – С. 7–15.
5. Белова І.М., Дідоренко Т.В., Семенишена Н.В. Генезис холдингів та агрохолдингів в Україні як інституційних одиниць / Белова І.М., Дідоренко Т.В., Семенишена Н.В. // Подільський вісник : сільське господарство, техніка, економіка. – 2019. – Вип. 30. – 84-93.
6. Бруханський, Руслан. Стратегічний облік : імплементація концепції бухгалтерського інжинірингу / Руслан Бруханський // Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 20 жовт. 2016 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Вектор, 2016. - С. 60-63.

7. Бруханський, Р. Ф. Інструменти стратегічного управлінського обліку / Р. Ф. Бруханський // Тези виступів Другої міжнародної науковопрактичної конференції «Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності у сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці». – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2015. – С. 27-30.
8. Василюк М.М. Механізм управління дебіторською заборгованістю в сучасних умовах господарювання // М.М. Василюк. – Вісник Прикарпатського університету, 2009.
9. Вербило О. Ф., Коробова Н. М. Бухгалтерський облік: [навч. посібник – 2-ге вид., доповн. і перероб.] / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Навчально-науковий ін-т післядипломної освіти. Економічний факультет / За ред. О. Ф. Вербило. – К.: НУБіПУ, 2010. – 247 с. 54
10. Дідоренко, Тетяна. Бухгалтерський баланс як складова інформаційного забезпечення процесу прийняття економічних рішень / Тетяна Дідоренко // Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 20 жовт. 2016 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Вектор, 2016. - С. 108-109.
11. Дехтяр, Ольга Трансформації професії бухгалтера в умовах розвитку «цифрової економіки» / Ольга Дехтяр, Тетяна Дідоренко // Цифрова економіка: тренди та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [м. Тернопіль, 25 жовтня 2018 р.] / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Б. О. Язлюк, Р. Ф. Бруханський [та ін.]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. - С. 274-276.
12. Жадько К. С. Бухгалтерський облік у схемах і таблицях : [навч. посібник для студ. вищ. навч. закл.] / К. С. Жадько, В. В. Семенюта, Л. Ш. Олійник / Дніпропетровська держ. фінансова академія. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 112 с.
13. Завитій, Ольга. Аудит операцій з грошовими коштами / Ольга Завитій, Ілона Завитій // Прикладна економіка - від теорії до практики : зб. тез доп. Першої Всеукр. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 15 жовт. 2015 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк,

П. Р. Пуцентайло, Ю. І. Гайда [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентайло. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2015. – С. 65-70.

14. Загородній А.Г. Фінансовий словник: словник / Вознюк Г.Л., Загородній А.Г., Смовженко Т.С. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.

15. Іванчук Р.М. Деякі міркування щодо методологічних засад формування інформації про дебіторську заборгованість/ Р.М. Іванчук, О.А. Іванчук // Економічний вісник Донбасу, 2008. – №1. – С.11-22.

16. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

17. Лівшиц Д.М. Інвентаризація. Практичний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 140 с.

18. Ловінська Л.Г. Оцінка в бухгалтерському обліку: монографія / Л.Г. Ловінська. – К.: КНЕУ, 2006. – 253 с.

19. Ловінська Л.Г. Бухгалтерський облік для економістів та правознавців у схемах і таблицях: навч. посіб. / Л.Г. Ловінська, Я.В. Олійник, Л.О. Галат. – К.: КНЕУ, 2010. – 390 с.

20. Лукава І.М. Основи побудови обліку витрат виробництва в умовах становлення ринкових відносин / І.М. Лукава // Науковий журнал Придніпровський науковий вісник. Серія: Економіка. – Дніпропетровськ, 1998. – № 126 (193). – С. 30 –33.

21. Малишкін О.І. Облік і аудит податків в Україні: теорія, методологія, практика: навч.-практ. посіб. / О.І.Малишкін. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 376 с.

22. Момот Т. Управління дебіторською заборгованістю підприємства / Т. Момот // Бізнес інформ, 2011. – №11-12. – С. 97-99. 55

23. Нашкевська Г. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари та послуги / Г. Нашкевська // Бухгалтерський облік і аудит, 2009. – №11. – С.31-38.

24. Нікітюк А. В. Аналітична оцінка дебіторської та кредиторської заборгованості / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>.

25. Облік і аудит: практикум дистанційного тестування: навч. посіб. / за заг. ред. М.Ф. Огійчука, В.Я. Плаксієнка, Є.В. Калюга. – К.: Алерта, 2013. – 448 с.
26. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. / Косова Т.Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О. та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 528 с.
27. Палюх, Микола Контрольна функція бухгалтерського обліку [Текст] / Микола Палюх // Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 27 жовт. 2017 р.] / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Б. О. Язлюк, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2017. - С. 161-164.
28. Палюх, Микола. Роль бухгалтерського обліку в системі управління підприємством [Текст] / Микола Палюх // Обліково-аналітичне та правове забезпечення інституційних секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку : зб. наук. праць всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [м. Тернопіль, 30 берез. 2017 р.] / редкол. : Р. Ф. Бруханський, І. М. Белова, А. Гасьор [та ін.]. - Тернопіль : Крок, 2017. - С. 42-44
29. Петрик О.А., Фенченко М. Т. Аудит у зарубіжних країнах: навч. -метод. посібник для самост. вивч. дисц. / За заг. ред. О. А. Петрик. – К.: КНЕУ, 2012. – 168 с.
30. Практикум з фінансового та управлінського обліку за національними стандартами: навч. посіб. / М.Ф. Огійчук, Л.Т. Панченко, Л.О. Сколотій, Т.П. Шев'якова / За ред. проф. М.Ф. Огійчука. – 2-ге вид. перероб. і доп. – К.: Алерта, 2013. – 608 с.
31. Державне підприємство "Енергоринок". Фінансова звітність за 2023 рік URL: <https://clarity-project.info/edr/21515381/finances> (дата звернення: 20.05.2024).
32. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" : Закон України від 08.10.1999 р. № 237 Дата оновлення: 29 верес. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 20.05.2024).

33. Борзенко О.П. Шляхи оптимізації дебіторської заборгованості. // // Майбутнє – аудит: Матеріали першої спільної науково-практичної спілки аудиторів України і ВУЗів. – 2004. С.155
34. Береза С.Л. Класифікація дебіторської заборгованості для цілей бухгалтерського обліку // Вісник ЖДТУ. – 2004. – №3(29). – С.21-24
35. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 19.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.05.2024).
36. Національний стандарт бухгалтерського обліку (НСБО) 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності". Закон України від 07.02.2013 № 73 Дата оновлення: 07.11.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 20.05.2024)
37. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" Закон України від 31.12.99 N 318 Дата оновлення: 29.09.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 20.05.2024).
38. Національний стандарт бухгалтерського обліку (НСБО) 14 "Оренда". Закон України від 28.07.2000 № 181 Дата оновлення: 19.01.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text> (дата звернення: 20.05.2024).
39. Національний стандарт бухгалтерського обліку (НСБО) 13 "Фінансові інструменти". Закон України від 30.11.2001 N 559 Дата оновлення: 07.11.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> (дата звернення: 20.05.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

**Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31.03.2023**

(тис. грн.)

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	754	665
первісна вартість	1001	10 664	10 678
накопичена амортизація	1002	-9 910	-10 013
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010	20 490	20 048
первісна вартість	1011	38 725	38 920
знос	1012	-18 235	-18 872
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	-	-
Знос інвестиційної нерухомості	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	-	-
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	3 833 099	3 862 109
Відстрочені податкові активи	1045	710 162	732 714
Гудвіл	1050	-	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	
Інші необоротні активи	1090	-	
Усього за розділом I	1095	4 564 505	4 615 536

II. Оборотні активи			
Запаси	1100	874	1 013
Виробничі запаси	1101	-	-
Незавершене виробництво	1102	-	-
Готова продукція	1103	-	-
Товари	1104	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Депозити перестрахування	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	36 473	36 473
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	1 654	1 023
з бюджетом	1135	117 183	117 355
у тому числі з податку на прибуток	1136	1 764	1 764
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахований доходів	1140	-	
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	-	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	11 168 793	11 139 264
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	
Гроші та їх еквіваленти	1165	368 941	351 548
Готівка	1166		
Рахунки в банках	1167	139 935	122 542
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-
інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	2 673 788	2 672 302
Усього за розділом II	1195	14 367 706	14 318 978
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	18 932 211	18 934 514

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	266	266
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401		
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	5 230	5 143
Емісійний дохід	1411		
Накопичені курсові різниці	1412		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-16 440 011	-16 565 606
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	-16 434 515	-16 560 197
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	
Пенсійні зобов'язання	1505	-	
Довгострокові кредити банків	1510	-	
Інші довгострокові зобов'язання	1515	3 964 083	3 989 606
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	-	-
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	3 964 083	3 989 606

III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	1 814 277	1 813 040
товари, роботи, послуги	1615	18 003 075	18 106 251
розрахунками з бюджетом	1620	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	6 574	6 574
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	-	
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	-	
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	-	
Поточні забезпечення	1660	2 242	1 982
Доходи майбутніх періодів	1665		
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670		
Інші поточні зобов'язання	1690	11 576 475	11 577 258
Усього за розділом III	1695	31 402 643	31 505 105
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800		
Баланс	1900	18 932 211	18 934 514